

показують, що гендерні норми не є статичними – вони змінювалися залежно від соціально-економічних умов, політичних подій та культурних зрушень. Наприклад, епоха Просвітництва принесла ідеї рівності, які вплинули на розвиток феміністичних рухів, а індустріальна революція змінила роль жінки на ринку праці.

Філософський аспект гендерної освіти допомагає критично осмислювати традиційні уявлення та сприяє формуванню суспільства, яке базується на принципах рівності, взаємоповаги та свободи вибору.

Ми вважаємо, що включення історико-філософського підходу до гендерної освіти дає змогу не лише виявити корені сучасних гендерних проблем, а й сприяти формуванню більш свідомого та рівноправного суспільства. Освіта, що базується на історичному аналізі та філософському осмисленні, допоможе виховати покоління, яке зможе не лише адаптуватися до змін, а й активно впливати на їхній напрям, будуючи більш цивілізований світ.

Список використаних джерел

1. Грицяк Н. Теоретичні засади гендерної політики. *Вісник Національної Академії Державного Управління*. 2001. № 4. С. 297-303.

2. Левченко К. Б. До проблеми конкретно-історичного характеру категорії «гендерна рівність». *Український соціум*. 2005. № 1 (6). С. 26-30.

ОДИНЕЦЬ Оксана Анатоліївна

*аспірантка кафедри філософії і педагогіки,
НТУ «Дніпровська політехніка»*

*(Науковий керівник: **ОСЕТРОВА Оксана Олександрівна***

*доктор філософських наук, професор, професор кафедри
соціальної роботи та управління соціальними процесами,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)*

ХОЛІСТИЧНА МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ПРИЧИННО-СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

Формування науково-методичного потенціалу сучасної освіти базується на інтеграції філософських, методологічних і культурологічних підходів, які сприяють її цілісності та адаптації до викликів сучасного світу. Розмаїття та протиставлення методологічних підходів у педагогіці вимагає холістичного підходу («холізм» від грец. «holos» – ціле, цілісність) як основи цілісності освіти. Холістична методологія поєднує системний, синергетичний, трансцендентальний, феноменологічний, філософсько-антропологічний і соціальний підходи, які можна синтезувати у єдиний причинно-системний підхід. «Причинність» у межах цього підходу має принципові відмінності від концепції лапласовського детермінізму, який зосередив пояснення причинності на внутрішньосистемних взаємозв'язках. У цьому контексті концепція причинності базується на метасистемних чинниках, що розкривають розуміння причин і наслідків через квантову механіку та науку про складні системи.

Причинно-системний підхід запропонував В. Поляков, автор наукового напрямку універсології, сформованого наприкінці ХХ ст. Цей напрям базується на поєднанні причинно-наслідкових зв'язків із системною структурою взаємодії елементів у межах ієрархічної надсистеми [3]. На основі цього підходу М. Колесник було запропоновано нову Універсальну наукову картину світу, яка може стати методологічною основою освіти у природничо-наукових і гуманітарних напрямках [1].

У межах причинно-системного підходу в освіті наголошується на необхідності врахування метасистемних причинних чинників, серед яких головним є призначення людини. Завдання освіти передбачає формування її особистісного розвитку, зокрема набуття знань і навичок, що сприяють її інтелектуальному зростанню, активності та діяльності. Однак ігнорування розвитку духовності не лише методологічно необґрунтовано, але й потенційно небезпечно. «Активність людини може носити виключно егоцентричний характер, що у жодний спосіб не сприяє примноженню соціального благополуччя, а навпаки, шкодить загаломі», зазначає О. Осетрова [2, с. 56].

Причинно-системний підхід в освіті формує не стільки цілісну особистість, скільки цілісну індивідуальність через розкриття істинних потреб душі, прагнення до самовдосконалення, трансцендентного зростання та розвитку діяльності. Цей підхід дає змогу дослідити динамічну рівновагу між внутрішніми та зовнішніми чинниками розвитку людини. Зокрема, він дозволяє аналізувати вплив таких зовнішніх соціокультурних чинників, як оточення, сімейні традиції, національний менталітет, на формування ціннісно-світоглядних орієнтирів, розкриття талантів і здібностей здобувача освіти, а також визначити взаємозв'язок між розвитком особистості та еволюційними процесами суспільства.

Принцип системності, як основа причинно-системного підходу, був обґрунтований ще Аристотелем у «Метафізиці» через ідею про те, що «ціле більше суми його частин», що сприяло розвитку холістичного підходу. Однак ще до нього піфагорійці заклали основи системного мислення, трактуючи числа як принцип світобудови. У XVII-XVIII ст. сцієнтизм та лапласівський детермінізм змістили акцент на лінійну причинність, що з тих пір і домінувала у науці. Проте у ХХ ст. роботи Л. фон Берталанфі заклали основу сучасного системного аналізу, а квантова теорія довела, що частини визначаються їхнім контекстом у цілому. Це змінило наукове мислення, акцентуючи взаємозв'язок частин і цілісності, що стало основою сучасної холістично орієнтованої науки.

З середини 50-х рр. ХХ ст. системний підхід доповнюється *синергетикою*, що пояснює перехід від хаосу (атопічності) до порядку (розуміння людиною свого місця й ролі у соціумі та у кожній зі сфер життя) як процес самовдосконалення й духовного зростання. Це підтверджує роль трансцендентального принципу, що розкриває зв'язок особистості з вищими цінностями. Усвідомлення духовного аспекту ускладнюється змішуванням істинної мети з миттєвими бажаннями, проте, на наше переконання, без духовності еволюція людини й суспільства неможлива, що вимагає формування цілісного світогляду як виховного процесу у системи освіти.

Антропологічний підхід до освіти розглядає людину як багатовимірну істоту, що інтегрує у собі структуру Всесвіту. Я. Бьоме наголошував на зв'язку людського буття з універсальними структурами Духа, які мають семирівневість, що узгоджується з позицією М. Шелера про багатовимірність людини та із семирівневою моделлю організації простору В. Полякова, яка відображує сім сфер життя людини: фізичну, емоційну, ментально-діяльнісну, соціально-адаптивну, колективно-креативну, ієрархічно-ціннісну, світоглядну. Цей підхід пояснює формування цілісної індивідуальності як гармонізацію всієї семирівневої структури людини.

Феноменологічний підхід розглядає процес освіти як гармонійний вияв універсальної цілісності, досягнутої через усвідомлення власного потенціалу у взаємодії у кожній зі сфер життя. За Е. Гусерлем, буття неможливе без актуальної свідомості, а М. Гайдегер наголошував, що онтологія можлива лише через феноменологію. Цей підхід дає змогу аналізувати межові життєві стани, розглядаючи проблеми у житті людини як антропологічну лабораторію, що розкриває її внутрішній досвід та спонукає до самовдосконалення й зміни світогляду.

Причинно-системний підхід актуалізує вплив призначення людини, яке сприймається особистістю через систему цінностей, що входить у взаємодію з власним минулим досвідом. Ця взаємодія формує психологічний стан, який впливає на поведінку людини та може, наприклад, провокувати конфлікти. Відновлення гармонії стає можливим через корекцію ціннісних орієнтирів та способу життя.

...Соціальний підхід досліджує вплив середовища, культури та економіки на формування особистості. Засновники підходу Е. Дюркгайм, М. Вебер, М. Фуко, П. Бурдьє акцентували увагу на ролі соціальних чинників у світогляді людини, духовний розвиток і соціальну підтримку, що сприяє розвитку особистості. З боку причинно-системного підходу індивідуальний розвиток сприяє як еволюції індивідуальності, так і суспільства загалом.

Отже, причинно-системний підхід до формування освітнього процесу інтегрує та синтезує різноманіття підходів, створюючи холістичність, що може слугувати провідною методологією в освіті.

Список використаних джерел

1. Колесник М. О. Теоретико-методологічні засади формування наукової картини світу в майбутніх учителів природничих спеціальностей : дис... док. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2020. 589 с.
2. Осетрова О. О. Феномен здоров'я як індикатор особистісного та суспільного благополуччя : аспекти філософії, психоаналізу, суїцидології, соціальної роботи. *Епістемологічні дослідження у філософії, соціальних і політичних науках*. 2023. № 6 (2), С. 53-58.
3. Поляков В. А. Універсологія. Історія. Закони. Практика. Кропивницький : Полиграф-Сервис, 2021, 256 с.